

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการค้นคว้าแบบอิสระ เรื่อง ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ มีเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่เป็นแนวทางในการวิจัย โดยแยกเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. ความคิดเห็น(Opinion)
2. แนวคิดในการส่งเสริมการเกษตร
3. แนวทางการจัดตั้ง องค์ประกอบหลัก และบทบาทหน้าที่ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล
4. ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในจังหวัดเชียงใหม่
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความคิดเห็น (Opinion)

ความคิดเห็นเป็นเรื่องของส่วนบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่มีขอบเขตตามประสบการณ์ของบุคคลต่อสิ่งนั้นๆ ซึ่งมีข้อแตกต่าง คล้ายคลึง หรือความหลากหลายของแต่ละบุคคล ด้วยเหตุนี้ นักสังคมวิทยา นักจิตวิทยา ได้ให้ความหมายของคำว่า “ความคิดเห็น” หรือ “ทรรศนะ” (Opinion) ไว้ดังนี้

มานิต (2528:49) ได้ระบุในพจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถานว่า ทรรศนะ หมายถึง ความคิดเห็น ความเห็น ซึ่งในความคิดเห็นของแต่ละคน แต่ละกลุ่มย่อมที่จะมีความคิดเห็นเหมือน หรือไม่เหมือนกันก็ได้ และ Hoult (1969:228) (อ้างถึงในอัจฉริยา 2542 : 28) ได้ให้ความหมายของความคิดเห็น (Opinion) ว่าเป็นการแสดงออกของความคิดเห็น ที่คิดอย่างรอบคอบ โดยอาศัยประสบการณ์เป็นเครื่องตัดสินใจ โดยไม่จำเป็นว่าความคิดอย่างรอบคอบนั้น จะตั้งอยู่บนพื้นฐานของความชัดเจนอย่างเพียงพอ หรือไม่ก็ตาม คล้ายกับบุญธรรม(2520:27) ได้กล่าวถึงความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นของบุคคลจะเกี่ยวกับคุณสมบัติประจำตัว บางอย่าง เช่น พื้นความรู้ ประสบการณ์ ในการทำงาน และการติดต่อกันระหว่างบุคคล นับเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคล และกลุ่มมีความคิดเห็นไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ทั้งนี้เพราะพื้นฐานความรู้เป็นกระบวนการสังเกตการณ์ ที่ได้รับจากการศึกษามาหลายปี จะเป็นรากฐานก่อให้เกิดความคิดเห็นสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยเฉพาะ เสริมความคิดอีก โดย สุชาและสุรางค์ (2524:85) ได้กล่าวว่าความคิดเห็นคือการแสดงออกของเจตคติ เพราะเจตคติที่มีเกี่ยวพันกับความนึก คิด ซึ่งการนึกคตินั้นเป็นลักษณะ ของความรู้สึกรู้สึกของจิต หรือสิ่งกระตุ้นให้

ความคิดของบุคคลเอียงไปทางใดทางหนึ่งได้ และออกมาในรูปของความคิดเห็น หรือพฤติกรรม อย่างอื่น ซึ่ง ฌรงค์(2527:8) ได้ให้ความเห็นว่าความคิด เป็นความรู้สึกของบุคคล ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะ ซึ่งอาจแสดงออกมาด้วยการพูด การปฏิบัติ หรือการเขียน การแสดง ออกของความคิดเห็นจะเกี่ยวกับทัศนคติ ค่านิยม การศึกษา ประสบการณ์ สภาพแวดล้อม และ พฤติกรรมระหว่างบุคคล เป็นเครื่องช่วยในการพิจารณา และประเมินค่าก่อนที่จะตัดสินใจ แสดง ความคิดเห็นในเรื่องนั้นๆ ซึ่งความคิดเห็นนี้อาจเป็นที่ยอมรับ หรือปฏิเสธจากคนอื่นก็ได้

จากแนวความคิดดังกล่าวพอสรุปได้ว่า ความคิดเห็น(Opinion) คือการลงความเห็น การแสดงออกซึ่งความรู้สึก ความเชื่อ หรือการพิจารณาคำเนิการต่างๆ ในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเรื่อง ใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะ ซึ่งอาจแสดงออกมาโดยการพูด การปฏิบัติ การเขียน ความคิดเห็นนี้เปลี่ยนแปลงได้บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง ทัศนคติ ค่านิยม การศึกษา ประสบการณ์ สภาพแวดล้อม และ พฤติกรรมระหว่างบุคคล ความคิดเห็นของแต่ละบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งอาจ เป็นทางเดียวกันโดยเห็นด้วย (ยอมรับ) หรือการตรงข้ามกันโดยไม่เห็นด้วย (ปฏิเสธ)

แนวความคิดในการส่งเสริมการเกษตร

○ ได้มีผู้เสนอแนวความคิดในการส่งเสริมการเกษตรไว้ ต่างๆดังนี้

พจน์ (2522:7) กล่าวว่า การส่งเสริมการเกษตร (Agricultural extension) เป็นการ ให้การศึกษา เพื่อการดำรงชีพแก่ประชาชน และชาวบ้านโดยเฉพาะเกษตรกร แม่บ้าน และยุว เกษตรกร ทั้งนี้มุ่งให้บุคคลเหล่านี้พัฒนาตนเอง ในการเรียนรู้ที่สามารถ นำความรู้ตามระบบวิชาการ เกษตรแผนใหม่ที่เรียกว่า new and productive techniques and technologies in agriculture ไป ประยุกต์หรือปรับใช้ได้เหมาะสม กับการประกอบอาชีพอันเป็นกลไกของการเกษตร และชนบท เพื่อ สร้างความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ และสังคม ซึ่ง ดิเรก (2524:16) กล่าวว่า การส่งเสริมการเกษตร คือ กระบวนการให้การศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งรวมทั้งการบริการแก่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเกษตรกร และ ครอบครัวโดยให้บุคคลเป้าหมายเหล่านี้เรียนรู้ โดยการกระทำด้วยตนเอง และช่วยตนเองให้บรรลุถึง การกินดีอยู่ดีของคนในชุมชนโดยส่วนรวม ทั้งนี้โดยมีพื้นฐานตั้งอยู่บนการพัฒนาประชาชนในชุม ชน คล้ายกับแนวคิดของ วิจิตร (2527:29) กล่าวถึงการส่งเสริมการเกษตรเป็นงานที่เกี่ยวกับการให้ การศึกษา ให้ความรู้ทางการเกษตรแก่เกษตรกร และประชาชน แต่มิได้จำกัดเพียงการเรียนการสอน เท่านั้น ยังเกี่ยวข้องกับกิจกรรมและบริการอื่นๆ ของรัฐและเอกชนอย่างกว้างขวาง เพื่อชี้ให้เห็น ลักษณะภาระหน้าที่ความสำคัญของการส่งเสริมการเกษตร และได้ให้ความหมายของการส่งเสริมการ เกษตรไว้ดังนี้

1. การส่งเสริมการเกษตร เป็นเหมือนมือที่คอยหยิบยื่นวิชาการและเทคนิค สิ่งอันเป็นประโยชน์ ต่อการประกอบอาชีพและดำรงชีพให้เกษตรกร เป็นความพยายามของสถาบันที่จะบริการความรู้แก่เกษตรกร และประชาชน

2. การส่งเสริมการเกษตร เปรียบเหมือนสะพานที่คอยเชื่อมโยงระหว่างสถาบันค้ำค้ำวิชาการ และเทคโนโลยีต่างๆ เดินทางสู่เกษตรกร และประชาชน

3. การส่งเสริมการเกษตรเปรียบเหมือนสะพานที่คอยประสานปัญหา ของเกษตรกรกับวิชาใหม่ๆ ของสถาบันที่ค้ำค้ำวิจัย และเผยแพร่ออกมา นำวิชาการไปสู่เกษตรกรและนำปัญหาข้อขัดข้องของเกษตรกรมาให้สถาบันศึกษา วิจัย แก้ไข และนำการค้นคว้าแก้ไขไปสู่เกษตรกรอีกครั้งหนึ่ง

4. การส่งเสริมการเกษตร เป็นเสมือนแสงสว่างที่คอยสอดส่องให้เกษตรกรได้มองเห็นประโยชน์ของสถาบันวิชาการ และเทคโนโลยีใหม่เพื่อนำไปใช้ ขณะเดียวกันทำให้สถาบันนักวิชาการได้มองเห็นปัญหา อุปสรรคของเกษตรกรได้ชัดเจนเพื่อดำเนินการแก้ไข เพื่อจัดปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้โดยอาศัยระบบส่งเสริมการเกษตร และบุญสม (2529:36) กล่าวถึงความหมายของ การส่งเสริมการเกษตร คือ กระบวนการให้การศึกษานอกโรงเรียน และการบริหารแก่กลุ่มเป้าหมาย อันหมายถึงเกษตรกร และครอบครัวเกษตรกร โดยวิธีปฏิบัติจริง (Learning by doing) และเน้นถึงการช่วยเหลือให้เกษตรกรช่วยเหลือตนเอง (Help them to help themselves) เพื่อปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม พอสรุปได้ว่า

1. เป็นกระบวนการให้การศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งการเรียนการสอน ช่วยให้ประชาชนเกิดความเข้าใจ และเรียนรู้โดยการปฏิบัติด้วยตนเอง
2. เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่มีแบบแผน เพื่อให้ประชาชนในชนบททราบถึงปัญหาของเขา และชี้แนะวิธีการที่เขาสามารถแก้ไขปัญหาคด้วยตนเอง
3. เป็นงานที่ให้ทั้งการศึกษา และบริการแก่ประชาชน โดยมุ่งยกระดับมาตรฐานการครองชีพตลอดจนการเพิ่มปริมาณผลผลิต และรายได้ของประชาชนเป็นสำคัญ
4. เป็นการให้การศึกษามีวัตถุประสงค์ ที่เปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมของประชาชน

แนวทางการจัดตั้ง องค์ประกอบหลัก และบทบาทหน้าที่ของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบล

กรมส่งเสริมการเกษตร(2542 ก:1) ได้กำหนดรายละเอียดแนวทางในการจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ไว้ว่า จากนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่เน้นการบริหารงานในรูปแบบของการบูรณาการโครงการ เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกันเอง องค์กรท้องถิ่นและเกษตรกร ในการพัฒนาการเกษตร ซึ่งนอกจากจะทำให้เกิดการประหยัด ลดความซ้ำซ้อน ตลอดจนใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ยังทำให้เกิดกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับรู้ โดยเฉพาะชุมชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ วางแผน และกำหนดกิจกรรมด้วยตนเอง ดังนั้นแนวทางเพื่อนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม จึงจำเป็นต้องมีศูนย์กลางในการประสานงาน และบริการจัดการในเรื่องนี้ด้วย การจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลขึ้น เพื่อเป็นศูนย์กลางในการเข้ามามี ส่วนร่วมในการวางแผน การกำหนดกิจกรรมและจัดกิจกรรมของแต่ละส่วนราชการลงพื้นที่เป้าหมายเดียวกันภายใต้การมีส่วนร่วมของเกษตรกร ที่จะเข้ามาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในการพัฒนา และกำหนดแผนการพัฒนาร่วมกันด้วยตนเอง ซึ่งจะตรงกับความต้องการของชุมชน เกิดการพัฒนาในอาชีพทุกด้าน ผลักดันให้ชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยกำหนดแนวทางในการดำเนินงานประเด็นต่างๆคือ

1. ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล คือศูนย์กลางในการประสานงานถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรสาขาต่างๆ ในระดับตำบลสู่เกษตรกร

2. วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

เพื่อเป็นศูนย์กลางความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐ องค์กรท้องถิ่น และเกษตรกรในการดำเนินงานถ่ายทอด และขยายผลของเทคโนโลยีการเกษตรอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ

3. เป้าหมายในการจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

ให้จังหวัดทุกจังหวัดดำเนินการจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ให้ครบทุกตำบลที่มีการประกอบอาชีพการเกษตร ภายในเดือนกันยายน 2542

4. องค์ประกอบศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

องค์ประกอบของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ประกอบด้วย 2 ส่วน คือส่วนที่เป็นสำนักงาน และจุดที่เป็นจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร หรือจุดสาธิต ดังนี้

1. ส่วนที่เป็นสำนักงานประกอบด้วย สถานที่ทำงานของผู้อำนวยการศูนย์ ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่รับผิดชอบตำบลเป็นผู้อำนวยการศูนย์ ในสำนักงานดังกล่าวมีสิ่งอำนวยความสะดวกและข้อมูล ได้แก่

1.1 สถานที่ตั้งสำนักงาน ให้พิจารณาสถานที่ตั้งที่มีความยั่งยืน ติดต่อดี สะดวกดังนี้

- ให้เลือกที่ทำการ อบต. เป็นอันดับแรก
- ในกรณีไม่สามารถใช้สถานที่ อบต.ได้ ให้พิจารณาจากสถานที่

อื่นที่เหมาะสมเป็นที่ตั้งสำนักงาน

1.2 วัสดุ อุปกรณ์ที่สำนักงานศูนย์ ได้แก่

- ป้ายชื่อศูนย์ (โลโก้) และขนาดของป้ายชื่อออกแบบจากส่วนกลาง
- โต๊ะ/เก้าอี้ ที่ทำงานของเจ้าหน้าที่
- เครื่องเขียน แบบพิมพ์ กระดาษและบอร์ด
- แผนผังแสดงขอบเขตของตำบลที่ตั้งศูนย์ ที่ตั้งจุดสาริต และถ่าย

ทอดเทคโนโลยี

- ข้อมูลการเกษตรของตำบล ได้แก่ ศักยภาพพื้นที่ชุมชน แหล่งน้ำ

ข้อมูลด้านพืช ปศุสัตว์ ประมง ฯลฯ

- แผนงาน/โครงการเกษตรประจำตำบล
- โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร และ

โปสเตอร์อื่นๆ ซึ่งกรมต่างๆในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดทำขึ้น

- เอกสารวิชาการเกษตรของกรม ๔ต่างๆ

- ตัวอย่างของจริง หรือรูปภาพ ที่มีคำอธิบายพร้อมคำแนะนำเกี่ยวกับ

โรคแมลง ศัตรูพืช หรืออื่นๆตามสภาพปัญหาของพื้นที่

- อื่นๆตามความเหมาะสม

2. ส่วนที่เป็นจุดถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือจุดสาริต

เป็นสถานที่ ที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตรโดยมีวิทยากรการเกษตร (เกษตรกรที่เป็นเจ้าของจุดถ่ายทอดเทคโนโลยี) ทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ จุดถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือจุดสาริต แบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.1 ประเภทที่ดำเนินการโดยเกษตรกร ที่ประสบความสำเร็จ ในอาชีพสาขาต่างๆทั้งด้านพืช ปศุสัตว์ ประมง พัฒนาที่ดินและอื่นๆ โดยพัฒนาให้เป็นจุดถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือจุดสาริต พร้อมทั้งจะเป็นแบบอย่างให้เกษตรกร หรือเกษตรกรอื่นนำไปปฏิบัติตาม

2.2 ประเภทที่จัดทำขึ้นใหม่ ตามศักยภาพของพื้นที่ และความต้องการของ
เกษตรกร

ทั้งนี้จุดถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือจุดสาธิตสามารถทำได้ในรูปแบบต่างๆ เช่น
การสาธิตเป็นรายบุคคล รายกลุ่ม หรือรายหมู่บ้าน เป็นต้น

ตัวอย่างกิจกรรมสาธิตรายบุคคล หรือรายกลุ่ม เช่น

1. สาธิตปักปลอกค้ำจากสารพิษ
2. สาธิตการปลูกกล้วยธัญกิจครบวงจร
3. สาธิตการเพาะเห็ดเชิงการค้า
4. สาธิตการปลูกพืชครบวงจร เช่น หน่อไม้ฝรั่ง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์
5. สาธิตการเลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงปลา เป็นต้น

ตัวอย่างการสาธิตรายหมู่บ้าน เป็นต้น

1. หมู่บ้านผลิตเมล็ดพันธุ์พืช
2. หมู่บ้านเกษตรยั่งยืน
3. หมู่บ้านไม้ดอกไม้ประดับ
4. หมู่บ้านหม่อนไหมอุตสาหกรรม

สำหรับวัสดุ อุปกรณ์ หรือสิ่งจำเป็นในกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ได้แก่

- สถานที่พบปะ/ที่นั่งประชุม ฯลฯ
- ชาร์ต บอร์ดต่างๆ แผ่นพลิก
- รูปภาพ และอุปกรณ์ที่ใช้ในการบรรยายชี้แจง
- อุปกรณ์อื่นที่ทางราชการจัดให้

5. การบริหารศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

ให้ใช้คณะทำงานเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตรระดับตำบล รับผิดชอบการบริหารศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ซึ่งมีองค์ประกอบและหน้าที่ดังนี้

องค์ประกอบ

1. เกษตรอำเภอ	ประธานคณะทำงาน
2. อบต.	คณะทำงาน
3. กรรมการหมู่บ้าน	คณะทำงาน
4. กรรมการกลุ่มเกษตรกร	คณะทำงาน
5. กรรมการสหกรณ์	คณะทำงาน

6. แกนนำกลุ่มอาชีพ	คณะทำงาน
7. ผู้อำนวยการศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
ประจำตำบล(เกษตรตำบลในพื้นที่)
หน้าที่	คณะทำงาน
และเลขานุการ

1. วางแผนการปฏิบัติงาน โครงการระดับตำบล กำหนดกิจกรรม งบประมาณ และกรอบระยะเวลาการปฏิบัติงานในพื้นที่ตำบลเป้าหมาย

2. ติดตาม และรายงานผลความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค ต่อคณะกรรมการพัฒนาเกษตรระดับอำเภอ

3. ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอมอบหมาย

นอกจากนี้คณะกรรมการบริหารศูนย์จะทำหน้าที่หลัก ดังต่อไปนี้

1. ดำเนินการให้เกิด การจัดทำแผนชุมชนที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของเกษตรกรในตำบล ดังนี้

1.1 การสำรวจข้อมูลพื้นฐานความต้องการของชุมชน โดยการสำรวจและ เก็บข้อมูลดังกล่าว จะคัดเลือกเกษตรกรอาสาสมัครของแต่ละหมู่บ้าน แล้วนำไปฝึกอบรมสัมมนา ให้สามารถปฏิบัติงานสำรวจข้อมูลการเกษตรเบื้องต้น เพื่อทราบปัญหาและความต้องการของเกษตรกรในตำบล ตามคู่มือการปฏิบัติงานสำรวจข้อมูล โดยเกษตรกรอาสาสมัครดังกล่าว นอกจากจะปฏิบัติงานสำรวจ และจัดเก็บข้อมูลแล้ว ยังสามารถทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างเกษตรกร และเจ้าหน้าที่ของรัฐในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากทั้งหน่วยงานของทางราชการ และหน่วยงานเอกชนไปสู่เกษตรกร รายอื่นๆ ในท้องถิ่นของตนเองด้วย

1.2 การวิเคราะห์ปัญหาความต้องการชุมชน โดยเกษตรกรในชุมชนมีส่วนร่วม ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจ และตัดสินใจวางแผนการดำเนินงานด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Assessment and Planning -PAP) ซึ่งกระบวนการดังกล่าว จะทำให้เกษตรกรสามารถวิเคราะห์ วางแผน และจัดการทรัพยากรได้ตรงกับความต้องการ ของชุมชนอย่างแท้จริง ทั้งนี้ผู้อำนวยการศูนย์และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง จะทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการวิเคราะห์ และจัดทำแผนดังกล่าว

2. วิเคราะห์ความเป็นไปได้ของแผนชุมชน และจัดทำแผนงาน/โครงการ ในระดับตำบล เสนอผ่านคณะทำงานโครงการ เพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตรระดับอำเภอ และระดับจังหวัด เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณ

3. จัดทำแผนปฏิบัติการของตำบล

1.1 แผนการจัดตั้งสำนักงาน โดยให้มีข้อมูลเป็นไปตามมาตรฐานข้อมูลที่กำหนด

1.2 แผนการจัดตั้งศูนย์สาริต และถ่ายทอดเทคโนโลยี

1.3 แผนการถ่ายทอดความรู้ได้แก่

- แผนการฝึกอบรมวิทยากรเกษตร

- แผนการฝึกอบรม สัมมนา คูงานของเกษตรกร

1.4 แผนขยายผล

1.5 แผนวัดผลสัมฤทธิ์ของการถ่ายทอดความรู้

1.6 แผนการดำเนินการกิจกรรมส่งเสริม การเกษตรตามกิจกรรมและโครงการ งบประมาณปกติต่างๆ

4. การทำหน้าที่กำกับ ดูแลแผนงานโครงการของตำบลให้เป็นไปตามแผน ตลอดจนติดตามให้การสนับสนุนเรื่องต่างๆ ตั้งแต่การกำหนดเรื่อง และกิจกรรมสาริต การจัดการด้านการเตรียมความพร้อมของวิทยากรเกษตรที่เป็นเจ้าของกิจกรรมสาริต การนำเกษตรกรในตำบลมาเรียนรู้การขยายผล

5. การจัดการด้านการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดการเผยแพร่ความรู้ ข้อมูลข่าวสารการเกษตรให้เกษตรกรในตำบลรับรู้ รับทราบข้อมูลของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลอย่างต่อเนื่อง อนึ่งการทำงานโครงการเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตร ซึ่งทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการบริหารโครงการ ต้องได้รับการฝึกอบรมสัมมนาในด้านการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรของตำบลแบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อจะได้สามารถจัดทำแผนของตำบลได้ตรงกับความต้องการของพื้นที่

6. ผู้อำนวยการศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

ผู้อำนวยการศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่รับผิดชอบตำบล ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีบทบาทหน้าที่ดังนี้

1. ประสานงานและจัดการด้านการเกษตรภายในตำบล
2. จัดการเกี่ยวกับระบบการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรในตำบล
3. รายงานสถานการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร รวมถึงภัยธรรมชาติต่างๆ

4. จัดการเกี่ยวกับโรงเรียนเกษตรกร
5. จัดการด้านการตลาด (ตลาดร่มเงียว)
6. รายงานผลปฏิบัติงานด้านการเกษตร
7. ฯลฯ

ทั้งนี้ ให้ปฏิบัติงานที่ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล อย่างน้อย สัปดาห์ละ 2 วัน โดยกำหนดวันปฏิบัติงาน และแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจน (ให้กำหนดวันปฏิบัติงานที่ ศูนย์ฯ เหมือนกันทั้งจังหวัด)

7. วิทยาการเกษตร

วิทยาการเกษตร ได้แก่ เกษตรกรที่เป็นเจ้าของจุดถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือจุดสาธิตมี บทบาทหน้าที่ดังนี้

1. ให้คำปรึกษาด้านการประกอบอาชีพการเกษตรในตำบล
2. เป็นผู้นำถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตร
3. ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในการถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตร

8. แนวทางการดำเนินงานของจังหวัด

ให้จังหวัดทุกจังหวัด ให้มีการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ประชุมชี้แจงสมาชิก อบต. และองค์กรเกษตรกรในตำบลให้เข้าใจในหลักการ ของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล
2. ตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ตาม วิธีการในข้อ 5 โดยให้นายอำเภอเป็นผู้แต่งตั้งคณะกรรมการดังกล่าว
3. คัดเลือกสถานที่ตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล และคัดเลือกหรือจัดตั้งจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือจุดสาธิต
4. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการสนับสนุน บุคลากรและงบประมาณในการดำเนินงานกิจกรรมศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล
5. รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของตำบล เพื่อใช้ในการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกร
6. จัดทำแผนการจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล และแผน การดำเนินงานของศูนย์ฯ
7. จัดทำป้าย แผนที่ อุปกรณ์ ฯลฯ ประจำศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบล

8. ประชาสัมพันธ์ ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล เพื่อให้เกษตรกรทั่วไปได้รับรู้และมาใช้บริการ

9. อบรมวิทยากรเกษตรให้มีความรู้ความสามารถในการเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

10. ดำเนินการถ่ายทอดความรู้ ตามกระบวนการถ่ายทอดความรู้ โดยนำเกษตรกรในตำบล หรือเกษตรกรทั่วไปมาฝึกหัด และเรียนรู้

11. ขยายผลการดำเนินการถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตร โดยกำหนดวิธีการให้เกษตรกร ที่เข้ามารับรู้เข้าไปขยายผล เช่น การให้บริการความรู้อย่างต่อเนื่อง การสนับสนุนปัจจัยบางอย่างตามความจำเป็น

12. ติดตามประเมินผลและรายงาน

9. การสนับสนุน

1. สำนักงานศูนย์

ส่วนกลางให้การสนับสนุนงบประมาณสำหรับการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้กับสำนักงานศูนย์ฯ

2. จุดถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือจุดสาธิต

2.1 ส่วนกลางให้การสนับสนุนงบประมาณสำหรับการดำเนินงานปรับปรุงจุดถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือจุดสาธิต และงบประมาณสำหรับสร้างจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีขึ้นมาใหม่ ตลอดจนการอบรมวิทยากรเกษตร การอบรมเกษตรกรฯลฯ

2.2 ขอรับการสนับสนุนจากองค์กรเอกชน / องค์กรในท้องถิ่น / อบต. ฯลฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเน้นให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการถ่ายทอดเทคโนโลยีผ่านศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล เพื่อให้เกษตรกรได้รับประโยชน์จากการถ่ายทอดเทคโนโลยีดังกล่าว

10. การจัดทำมาตรฐานข้อมูลศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล จำเป็นต้องมีมาตรฐานของข้อมูลที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน มีระบบการจัดเก็บข้อมูลทั้งนี้ข้อมูลตามมาตรฐานที่กล่าวถึงนั้น จะมีทั้งรายการข้อมูลที่หน่วยงานต่างๆ ได้จัดทำไว้แล้ว เช่น ข้อมูลแสดงขอบเขตและรายละเอียดของตำบล แผนที่ต่างๆ ฯลฯ หรือข้อมูลที่ต้องสำรวจและจัดเก็บเพิ่มเติม เช่น เทคโนโลยีการเกษตรที่ปฏิบัติอยู่ ข้อมูลราคาสินค้า / ตลาด ข้อมูลปัญหาและความต้องการของเกษตรกร เป็นต้น

ขณะนี้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดทำรายการมาตรฐานข้อมูลเสร็จเรียบร้อยแล้ว ซึ่งจะช่วยให้สามารถทราบถึงความต้องการของเกษตรกร และการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ คือ

1. ทำให้ทราบความต้องการของเกษตรกร สามารถจัดบริการให้เกษตรกรได้ตรงกับความต้องการ ตลอดจนสามารถจัดเทคโนโลยีสำหรับเกษตรกรได้ถูกต้อง

2. นำมาใช้ประโยชน์ในการกำหนดแผนงาน / โครงการของตำบลที่สามารถตั้งงบประมาณโดยเสนอจากล่างขึ้นบน ซึ่งจะตรงกับความต้องการของเกษตรกร

11. การมีส่วนร่วมของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่

1. จากการศึกษาที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แต่งตั้งให้เกษตรจังหวัดเป็นผู้จัดการโครงการเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตรในระดับจังหวัดนั้น บทบาทสำคัญของผู้จัดการโครงการจำเป็นต้องประสานงานกับส่วนราชการในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ของแต่ละจังหวัดให้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานศูนย์ตั้งแต่ต้น โดยเฉพาะการสร้างทัศนคติที่จะให้ทุกส่วนราชการมีความรู้สึกในการเป็นเจ้าของโครงการ ร่วมมือกันเพื่อให้เกิดการจัดการและการดำเนินกิจกรรมได้ครอบคลุมทุกสาขาอาชีพ

2. ใช้องค์ประกอบของคณะทำงาน โครงการเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตรในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล เป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดการประสานงาน การจัดทำแผนงาน / โครงการ การจัดกิจกรรมสนับสนุน ตลอดจนการระดมบุคลากรทุกส่วนราชการ และเจ้าหน้าที่องค์กรท้องถิ่นเข้ามาร่วมปฏิบัติงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

12. กลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์ให้เกิดความยั่งยืน

ในการจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลที่มีความพร้อมทั้งการตั้งสำนักงานและการจัดตั้งจุดสาธิตและถ่ายทอดเทคโนโลยีนั้น แต่ถ้าหากกิจกรรมที่กำหนดขึ้นไม่มีเกษตรกรมาร่วมใช้บริการ ก็ไม่สามารถที่จะทำให้ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีมีความยั่งยืนอยู่ได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องจัดองค์ประกอบต่างๆในพื้นที่ให้เกิดขึ้นให้พร้อมกัน คือ

1. สร้างความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามข้อ 11 ให้เกิดการประสานความร่วมมือกันอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

2. มีข้อมูลข่าวสารวิชาการที่มีคุณภาพและมีกิจกรรมการให้บริการเกษตรในสาขาต่างๆที่ตอบสนองต่อความต้องการของเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง

3. ผู้อำนวยการศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ต้องมีความพร้อมและต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล จะสามารถทำหน้าที่ในการบริหารจัดการและการประสานความร่วมมือได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. มีการจัดการด้านการประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่างๆ เพื่อให้เกษตรกรได้รับรู้รับทราบความเคลื่อนไหวของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรตลอดเวลา

5. เมื่อได้กำหนดแผนปฏิบัติการของศูนย์แล้วจะต้องให้มีการปฏิบัติตามแผน เพื่อให้เกิดความเชื่อถือทั้งตัวเจ้าหน้าที่และเกษตรกร

13. ค่าใช้จ่ายจากการดำเนินงานจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล กรมส่งเสริมการเกษตร (2542 ข:2) ได้ให้รายละเอียด ไว้ดังนี้

1. ค่าใช้จ่ายในการจัดตั้งและพัฒนาสำนักงานศูนย์ วงเงินประมาณ 20,000 บาท

1.1 วัตถุประสงค์ เพื่อจัดตั้งสำนักงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ให้มีอุปกรณ์ ข้อมูล และอื่นๆที่จำเป็นสำหรับการดำเนินงานของสำนักงานศูนย์

1.2 ผู้รับผิดชอบ

- 1) คณะทำงานโครงการเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตร ระดับอำเภอและตำบล
- 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้าน พืช ประมง ปศุสัตว์ พัฒนาที่ดิน สหกรณ์ ฯลฯ

1.3 การใช้จ่ายงบประมาณ จะใช้จ่ายตามรายละเอียดดังนี้

- 1) จัดวัสดุอุปกรณ์ในการแสดงข้อมูลและอื่นๆ ที่จำเป็นสำหรับการดำเนินงานในสำนักงานศูนย์ ได้แก่ แผนที่ ตัวอย่างของจริง รูปภาพ ข้อมูลเป็นรูปเล่ม ฯลฯ
- 2) การจัดแสดงข้อมูลตาม ข้อ 1) ให้พิจารณาจัดทำข้อมูลให้สอดคล้อง และตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนในตำบลนั้นๆ

2. ค่าใช้จ่ายในการจัดตั้งและพัฒนาจุดสาธิต วงเงินประมาณ 15,000 บาท

2.1 วัตถุประสงค์ เพื่อจัดตั้งจุดสาธิต โดยการคัดเลือกจุดสาธิต จากกิจกรรมที่เกษตรกรจัดทำประสบผลสำเร็จในสาขาต่างๆ ในพื้นที่ และพัฒนาเป็นจุดสาธิต (ตัวอย่าง) ที่สามารถแสดงวิธีและขั้นตอนการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรสาขาต่างๆ เช่น ด้านพืช ประมง ปศุสัตว์ พัฒนาที่ดิน ฯลฯ

2.2 ผู้รับผิดชอบ

- 1) คณะทำงานโครงการเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตร ระดับอำเภอและตำบล
- 2) เจ้าหน้าที่จากหน่วยที่เกี่ยวข้องในสาขาต่างๆ
- 3) เกษตรกรเจ้าของจุดสาธิต (วิทยากรเกษตร) และเกษตรกรผู้นำซึ่งมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

2.3 การใช้จ่ายงบประมาณ ใช้จ่ายตามรายละเอียด ดังนี้

- 1) วัสดุอุปกรณ์ประกอบการสาธิต และวัสดุอำนวยความสะดวกในการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ กระดานบอร์ด แผ่นชาร์ท ป้ายข้อมูล ไม้ไผ่ แผ่น ดาข่ายพลาสติก ฯลฯ
- 2) การปรับปรุงพื้นที่จุดสาธิต ได้แก่ การปรับปรุงคันดิน คูน้ำ การตกแต่งบริเวณจุดสาธิต ฯลฯ
- 3) วัสดุการเกษตรเท่าที่จำเป็นจริงๆ

2.4 สารสำคัญ

- 1) การเตรียมการเพื่อการสาธิต
 - เตรียมอุปกรณ์สำหรับการสาธิตและถ่ายทอดความรู้ เช่น ป้ายแสดงจุดสาธิต บอร์ดแสดงข้อมูลจากจุดสาธิต ฯลฯ
 - สิ่งอำนวยความสะดวกแก่เกษตรกรในการถ่ายทอดความรู้ เช่น การจัดที่นั่ง จัดศาลา / เฟิงพัก สำหรับเกษตรกร
- 2) ชักซ้อมความเข้าใจกับเกษตรกรเจ้าของแปลง (วิทยากรเกษตร) ภายใต้คำแนะนำของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 3) จัดทำแผนการถ่ายทอดความรู้แสดง ณ จุดสาธิต
- 4) เนื้อหาสาระของเทคโนโลยีที่จะถ่ายทอด ได้แก่ ขั้นตอน วิธีการปฏิบัติ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีตามความเหมาะสม เพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับถ่ายทอดให้เกษตรกรในตำบลหรือพื้นที่อื่นๆ ได้ศึกษาและนำไปปฏิบัติ ทั้งนี้ขบวนการสาธิตและการศึกษาให้เป็นไปในรูปแบบของการมีส่วนร่วมกันคิด วิเคราะห์ตามหลักการของโรงเรียนเกษตรกร

3. ค่าใช้จ่ายในการอบรมวิทยากรเกษตร และเกษตรกร วงเงินประมาณ 5,000 บาท

3.1 วัตถุประสงค์ เพื่อให้คณะทำงานโครงการเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตรระดับตำบล เกษตรกรเจ้าของจุดสาธิตและตัวแทนเกษตรกรจากหมู่บ้านต่างๆ มีความรู้ทัศนคติที่ถูกต้อง มีทักษะ/เทคนิคในการถ่ายทอดความรู้ รวมทั้งเป็นบุคคลเป้าหมาย ที่จะนำความรู้ด้านการเกษตรสาขาต่างๆ ไปถ่ายทอดสู่เกษตรกรในตำบล โดยสำนักงานเกษตรจังหวัดร่วมกับสำนักงานเกษตรอำเภอเป็นผู้จัดอบรม

3.2 บุคคลเป้าหมาย ได้แก่ คณะทำงานโครงการระดับตำบล เกษตรกรเจ้าของจุดสาธิต และตัวแทนเกษตรกรจากหมู่บ้านต่างๆ รวมประมาณ 20 คน

3.3 สารสำคัญในการอบรม

- 1) บทบาทภารกิจของวิทยากรเกษตร
- 2) การพัฒนาบุคลิกภาพ
- 3) เทคนิคการบรรยายสรุป

- 4) เทคนิคการถ่ายทอดความรู้และทักษะ
- 5) การผลิตและการใช้ไฮโดรทศานุอุปกรณ์
- 6) การจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม
- 7) อื่นๆเท่าที่จำเป็น

หมายเหตุ

1. งบประมาณให้ใช้เฉพาะตำบล ห้ามโยกย้ายงบประมาณจากตำบลหนึ่งไปอีกตำบลหนึ่ง
2. รายการใช้จ่ายให้เป็นไปตามวงเงินที่กำหนด

ศูนย์ถ่ายทอดฯมีชื่ออยู่ 2 ชื่อ ได้แก่

1. ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล มาจาก โครงการเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตร

1.1 หลักการ เน้นที่จะพัฒนา “คน” โดยเฉพาะเกษตรกรที่อยู่ในชนบทที่ยังขาดความรู้ ให้ได้รับการถ่ายทอดความรู้อย่างทั่วถึง ด้วยการจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลขึ้น เพื่อเป็นศูนย์กลางให้กับเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกฝ่าย มาร่วมปรึกษาหารือกัน เพื่อให้เกิดการถ่ายทอด และขยายผลของเทคโนโลยีเกษตร อย่างเป็นระบบ ทั่วถึง มีประสิทธิภาพ และบังเกิดผล

1.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อพัฒนาความรู้ของเกษตรกรให้สามารถนำไปปรับใช้ในการผลิตการเกษตร
- 2) เพื่อให้เกิดความมั่นคงก้าวหน้าและการเพิ่มรายได้ของชุมชนจากการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
- 3) เพื่อให้เกิดการระดมบุคลากรและงบประมาณลงในพื้นที่ในลักษณะบูรณาการ
- 4) เพื่อปรับปรุงระบบการส่งเสริมการเกษตรให้สามารถสนองตอบต่อความต้องการของชุมชน

ซึ่งดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2542 (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ .2542 : 3)

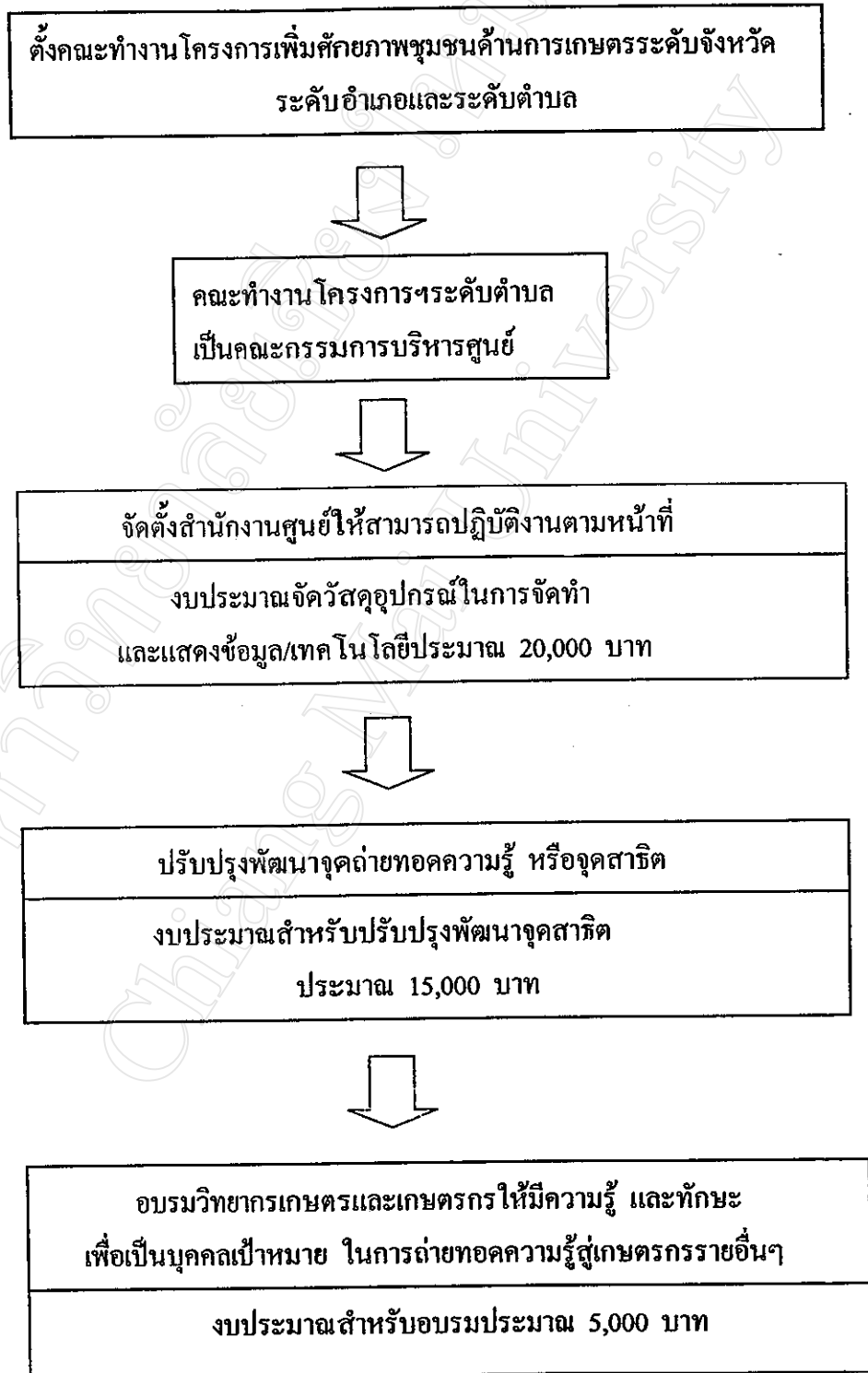
2. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล มาจาก โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตชุมชน

- นโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ
- ส่วนท้องถิ่น
- องค์กร
- 2.1 หลักการและเหตุผล
- 1) เพื่อให้การดำเนินของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นไปตาม
 - 2) เพื่อให้สอดคล้องกับแผนการกระจายอำนาจ ให้แก่องค์กรปกครอง
 - 3) เพื่อให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประสานความร่วมมือระหว่าง
 - 4) เพื่อให้สอดคล้องและเป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรี

2.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการในการพัฒนาการเกษตร
 - 2) เพื่อให้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงาน
 - 3) เพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชนในการวางแผนและพัฒนาตนเอง
- ซึ่งได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2543 (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ .2543 :2-3)

ขบวนการจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

องค์ประกอบหลักและบทบาทหน้าที่ของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

กรมส่งเสริมการเกษตร (2543:29) ได้ให้ความหมาย ขององค์ประกอบ หมายถึง ส่วนประกอบทางลักษณะและคุณสมบัตินั้นที่อยู่รวมกันอยู่ตั้งแต่ 2 อย่างขึ้นไป ต่างมีบทบาทหน้าที่ และขอบเขตในการปฏิบัติงานอย่างมีปฏิสัมพันธ์ ต่อกันภายในระยะเวลา โดยมุ่งต่อวัตถุประสงค์ เดียวกัน องค์ประกอบของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบหลักดังนี้

1. คณะทำงานโครงการเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตรประจำตำบล และผู้อำนวยการศูนย์มีบทบาทสำคัญที่สุด ในการประสานงาน กระตุ้น และจัดระบบงานศูนย์ให้เกิดการไหลเวียน ตามบทบาทหน้าที่ของศูนย์ประกอบด้วย

1) คณะทำงานโครงการเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตร ประจำตำบล หมายถึง บุคคลที่ได้รับคัดเลือก เพื่อทำงานกับศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประกอบด้วยตัวแทนของราชการ ได้แก่ เกษตรอำเภอ และ เกษตรตำบล หรือเจ้าหน้าที่เคหะกิจ และตัวแทนขององค์กรในชุมชน ได้แก่ ผู้แทนของคณะกรรมการ อบต. กรรมการหมู่บ้าน กรรมการกลุ่มเกษตรกร กรรมการสหกรณ์ และกรรมการแกนนำกลุ่มอาชีพ

2) ผู้อำนวยการศูนย์ หมายถึง เกษตรประจำตำบล หรือผู้รับผิดชอบของศูนย์ที่ไม่ใช่เกษตรประจำตำบล เช่นเจ้าหน้าที่เคหะกิจ ซึ่งผู้อำนวยการศูนย์จะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติ และคุณลักษณะที่ ของนักส่งเสริมการเกษตร และมีความรู้ทางศาสตร์ หรือสหวิชาการอื่นๆด้วย

2. สมาชิกของศูนย์ถ่ายทอดฯ หมายถึง กลุ่มเป้าหมาย ผู้มารับการบริการถ่ายทอดความรู้ นอกหมู่บ้าน และตำบลที่ศูนย์ถ่ายทอดตั้งอยู่ ซึ่งต้องมีการทำทะเบียนสมาชิก และแยกตามลักษณะกลุ่มปัญหา หรือตามกลุ่มลักษณะการให้บริการ

3. วัตถุประสงค์ของศูนย์ถ่ายทอดฯ เพื่อให้เกิดผลต่อการดำเนินงานอย่างชัดเจน จึงควรมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1) เป็นศูนย์กลางประสานกระบวนการจัดทำแผนการพัฒนา ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ องค์กรชุมชน และเกษตรประจำตำบล และกระบวนการมีส่วนร่วม (รับรู้/รับทราบ/ร่วมดำเนินการ/ตัดสินใจ/ประโยชน์/แก้ไข/ปรับปรุง)

2) เป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล แก่สมาชิกในชุมชน(ประมาณการถ่ายทอดความรู้เชิงทักษะ)

3) เป็นศูนย์กลางข้อมูล ด้านการเกษตรเพื่อการพัฒนา และการประชาสัมพันธ์ประจำตำบล(การบริการเอกสาร ข้อมูลที่ครอบคลุมจุดสาธิต)

4) เป็นศูนย์ส่งเสริมอาชีพ และรายได้ด้านการเกษตรของชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีผลผลิตเพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน และการจำหน่ายสามารถพึ่งตนเองได้

4. ที่ตั้งศูนย์ถ่ายทอดฯ ที่ตั้งที่เหมาะสมควรเป็นที่สะดวก ต่อการประสานงาน การดำเนินงานในปัจจุบัน และอนาคต ตามแนวทางพัฒนาชุมชนและมีส่วนร่วม ควรให้น้ำหนักผู้เกี่ยวข้องทั้ง 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายราชการและฝ่ายเกษตรกร เพื่อให้การประสานงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดในเรื่องการรับทราบข้อมูล ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านกายภาพ และด้านชีวภาพ เพื่อการตัดสินใจ ในการดำเนินงาน การรับประโยชน์และการแก้ไขปัญหาาร่วมกันทั้ง 2 ฝ่าย อย่างถูกต้อง และขณะนี้ตั้งศูนย์อยู่ในอาคาร หรือบริเวณเดียวกับ อบต.

5. ระเบียบของศูนย์ถ่ายทอดฯ หมายถึงข้อกำหนดหรือวิธีการที่จะทำให้เกิดการปฏิบัติของคณะทำงานศูนย์ เกิดการปฏิบัติด้วยความถูกต้องแก่สมาชิกในชุมชน ดังนั้นความถูกต้องควรยึดหลัก “ประโยชน์สูงสุด” 4 ประการ

1. ถูกต้องตามหลักวิชาการ
2. ถูกต้องทางจริยธรรม
3. ถูกต้องทางสังคม
4. ถูกต้องทางปฏิบัติ (ยั่งยืน)

1) ระเบียบการมาปฏิบัติงานประจำศูนย์ เช่นมาประจำศูนย์ฯ ทุกวัน อังคาร ,พุธ ของสัปดาห์

2) ระเบียบการให้บริการ ผู้มารับบริการจะต้องดำเนินการกรอกข้อความในใบคำร้องขอรับบริการรูปแบบบุคคล หรือกลุ่ม ตามขั้นตอนให้บริการ เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการปฏิบัติงาน การติดตามงานและประเมินผล

3) ระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติในการเข้ารับฟังการบรรยาย ณ จุดสาธิต การถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

6. กิจกรรมที่ศูนย์ถ่ายทอดฯ เพื่อให้บรรลุในการดำเนินงาน จะต้องดำเนินกิจกรรมให้สอดคล้อง ตอบสนองวัตถุประสงค์ 4 กิจกรรม ดังนี้

1) กิจกรรมการทำแผนพัฒนาระดับตำบล โดยผู้อำนวยการศูนย์ และคณะทำงานฯ จะต้อง “ประสานงาน” หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในจังหวัดทุกหน่วยงาน และหน่วยงานกระทรวงอื่น ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการการจัดทำแผนเป็นไปตามกระบวนการ

การพัฒนาแบบมี ส่วนร่วม (PAP =Participatory assessment and planing) และประสานแผนงาน ในการบูรณาการ (Integration) เพื่อผลการพัฒนาที่ยั่งยืน

2) กิจกรรมจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร จุดถ่ายทอดทุกจุด จะต้องผ่านการตรวจสอบจากสำนักงานเกษตรจังหวัด (ทั้ง 4 ฝ่าย) ไม่ใช่เลือกตามที่เกษตรตำบลและ เกษตรอำเภอเสนอมา และเลือกจุดหรือกิจกรรมต่อเติม ซึ่งเกิดจาก “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” ที่ดำเนินการสำเร็จมาแล้วเป็นหลัก

3) กิจกรรม การเผยแพร่ข้อมูลเอกสารด้านการพัฒนาอาชีพ และการประชาสัมพันธ์ศูนย์ถ่ายทอดฯ ประกอบด้วยข้อมูลหลัก 4 ด้าน ดังนี้

- ด้านเศรษฐกิจ เช่น ด้านวิถีตลาดพืช สัตว์ ราคาสินค้า
- ด้านสังคม เช่น แสดงข้อมูลด้านองค์กรของชุมชน ทะเบียนครัวเรือน/กลุ่ม/อาชีพ/ข้อมูลชุดดิน
- ด้านกายภาพเช่น แสดงข้อมูลสภาพดิน/ แหล่งน้ำ ปริมาณน้ำฝน ของเขต ตำบล
- ด้านชีวภาพ เช่น แสดงข้อมูลพืช สัตว์ และรูปแบบกิจกรรมที่มีประโยชน์ การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ โดย “ข้อมูลในแต่ละด้าน จะต้องเป็นข้อมูลสำคัญต่อการวางแผนพัฒนาชุมชน”

4) กิจกรรมส่งเสริมการเกษตรศูนย์ถ่ายทอดฯ โดยผู้อำนวยการศูนย์นอกจากจะมีบทบาทการดำเนินงานในกิจกรรม 3 กิจกรรม ที่กล่าวมาแล้ว จะต้องดำเนินการส่งเสริมการเกษตร โดยการส่งเสริมการเกษตรประจำปี และการดำเนินงานตามโครงการนอกภาคราชการ หรือเอกชน อย่างเหมาะสมเพื่อเพิ่มรายได้จนสามารถพึ่งตนเองได้

7. กองทุน เมื่อมีการรวมกลุ่มขอรับบริการแก้ไขปัญหาเกิดขึ้นในด้านการผลิต/การทำธุรกิจ/ การออก และมีกองทุนของกลุ่ม เพื่อใช้ประโยชน์ในการดำเนินงาน การให้บริการรับซื้อและ การจัดบริการจำหน่ายให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ จนถึงมีการเชื่อมโยงแต่ละกลุ่มร่วมกัน โดยเวทีชุมชน และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อให้เป็นประโยชน์กองทุน ที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น การจัดการกับองค์ประกอบ และบทบาทหน้าที่ศูนย์ถ่ายทอดทั้ง 7 ประการสิ่งจำเป็นจะต้องเข้าใจให้ถูกต้อง และเหมาะสมโดยมุ่งต่อวัตถุประสงค์ศูนย์ ถ่ายทอดฯ อันเดียวกัน เหมือน “ดอก” ที่พุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ “กรมส่งเสริมการเกษตร” จะต้องทำหน้าที่ในการช่วยเหลือ

เกษตรกร ให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ และมีความพอเพียงในการดำรงอยู่ ของครอบครัวที่ยั่งยืนตลอดไป

ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลจังหวัดเชียงใหม่

จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย 22 อำเภอ กับ 2 กิ่งอำเภอโดยในปี พ.ศ.2542 ดำเนินการจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลครบทุกตำบลที่มีพื้นที่การเกษตร จำนวน 190 ศูนย์ ในจำนวน 190 ศูนย์นี้ มี 2 ศูนย์ที่เป็นศูนย์นำร่อง ได้แก่ ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย และศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง และในปี พ.ศ.2543 ได้กำหนดศูนย์นำร่องขึ้นอีก 2 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลป่าเมี่ยง อำเภอคอกยสะเกิด และศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลแม่สุน อำเภอฝาง ดังนั้นจังหวัดเชียงใหม่ จึงมีการดำเนินการศูนย์นำร่องรวม 4 ศูนย์ และศูนย์จัดตั้งจำนวน 186 ศูนย์ และส่วนใหญ่ตั้งอยู่ที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือ ร้อยละ 83 ที่เหลืออีกร้อยละ 17 ตั้งอยู่สถานที่อื่นๆ เช่นศาลาเอนกประสงค์ ที่ทำการกลุ่มเกษตรกร โรงเรียน เป็นต้น รายละเอียด จำนวนศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลจังหวัดเชียงใหม่

พงษ์พันธ์ (2542) ได้กล่าวว่าจังหวัดเชียงใหม่ได้กำหนด ข้อมูลประจำศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ประกอบด้วย 8 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 สารสำคัญของโครงการเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตร (ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล)

ส่วนที่ 2 นำเสนอข้อมูลทั่วไปของตำบล ได้แก่ ด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคม

ส่วนที่ 3 นำเสนอแผนที่ใช้ประโยชน์ในตำบล

ส่วนที่ 4 นำเสนอแนวทางการเกษตรระดับตำบล

ส่วนที่ 5 นำเสนอแนวทางพัฒนาส่งเสริมของหน่วยงานต่างๆ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในตำบลนั้นๆ

ส่วนที่ 6 นำเสนอแผนที่และแผนผังจุดถ่ายทอดเทคโนโลยี

ส่วนที่ 7 นำเสนอเทคโนโลยี วิชาการเกษตรทุกสาขาของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่เกี่ยวข้องกับตำบลนั้นๆ

ส่วนที่ 8 นำเสนอด้านอื่นๆ

เพื่อให้การดำเนินงานขั้นตอนที่ เป็นไปตามขั้นตอน และบรรลุวัตถุประสงค์ ได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินศูนย์ 12 ขั้นตอน โดยสรุปดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมการ
 - ขั้นตอนที่ 2 ขั้นจัดทำศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล
 - ขั้นตอนที่ 3 ขั้นจัดทำจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร หรือจุดสาธิต
 - ขั้นตอนที่ 4 การฝึกอบรมวิทยากรเกษตร
 - ขั้นตอนที่ 5 ขั้นการเข้าถึง
 - ขั้นตอนที่ 6 การบริหารงานศูนย์
 - ขั้นตอนที่ 7 การดำเนินการตามกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
 - ขั้นตอนที่ 8 การประสานงานเพื่อให้ความช่วยเหลือเกษตรกร
 - ขั้นตอนที่ 9 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
 - ขั้นตอนที่ 10 การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยี
 - ขั้นตอนที่ 11 การขยายผลทั้งด้านความรู้ กิจกรรมดำเนินการให้กับเกษตรกรเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง
 - ขั้นตอนที่ 12 การประเมินผล
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของเกษตรกร ต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล มีผู้ทำการศึกษาน้อยมาก เพราะเป็นเรื่องที่ใหม่ของกรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งถือเป็นภาระกิจหลักที่ต้องปฏิบัติ งานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ยังไม่มีผู้ใดศึกษาไว้ แต่จะมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลไปปฏิบัติ

สำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคเหนือ (2543:ก) ได้ศึกษาวิจัยการนำนโยบายการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลไปปฏิบัติ แบบการรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นการวิจัยจากเอกสารข้อมูลต่างๆ จากการสนทนาและการสัมภาษณ์ผู้มีประสบการณ์ และส่วนที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า ความพึงพอใจของเกษตรกรผู้รับบริการ จากศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล พบว่ามีความพึงพอใจเรียงตามลำดับ จากค่าเฉลี่ยน้อยไปมาก ด้านความพึงพอใจในการประชาสัมพันธ์ ค่าเฉลี่ย 4.13 อยู่ในขั้นพอใจมาก ด้านความพึงพอใจรอบได้คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.22 อยู่ในขั้นความพึงพอใจในรูปแบบการถ่ายทอด ค่าเฉลี่ย 4.25 ซึ่งอยู่ในขั้นพอใจมาก และด้านความพึงพอใจในวิทยากร ค่าเฉลี่ย 4.41 อยู่ในขั้นพอใจมาก และด้านความพึงพอใจของเกษตรกรผู้รับบริการในปัจจัยทั้งหมดพบว่าอยู่ในระดับค่าเฉลี่ย รวม 4.27 ซึ่งอยู่ในขั้นพอใจมาก